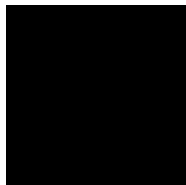

Katarína Gabašová
Kristína Jakubovská
Giuseppe Maiello
Jozef Palitefka
Michal Reiser
Martin Soukup
Václav Soukup

**(De)tabuizácia
smrti vo filozoficko-
-antropologickom
diskurze**

(De)tabuizácia smrti
vo filozoficko-antropologickom diskurze

Katarína Gabašová
Kristína Jakubovská
Giuseppe Maiello
Jozef Palitefka
Michal Reiser
Martin Soukup
Václav Soukup

**(De)tabuizácia
smrti vo filozoficko-
-antropologickom
diskurze**

Vedecká monografia pod názvom
(De)tabuizácia smrti vo filozoficko-antropologickom diskurze
je publikovaná v rámci riešenia grantového projektu
VEGA 1/0410/14 *(De)tabuizácia smrti v súčasnej kultúre*,
realizovaného Katedrou kulturológie Filozofickej fakulty
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Úvod	7
Smrť ako „posledné“ tabu?! Kierkegaardovské inšpirácie	13
Katarína Gabašová	
Smrť a nesmrteľnosť v hinduizme a filozofii Arthura Schopenhauera	29
Michal Reiser	
Čas, dejiny a smrť v diele Martina Heideggera	47
Jozef Palitefka	
Antropologie smrti	65
Martin Soukup	
Smrť jako biologická konstanta a kulturní konstrukce: Příspěvek k antropologii smrti	81
Václav Soukup	
Ritualizácia ako prostriedok utvárania kolektívneho obrazu smrti	109
Kristína Jakubovská	
Predstavy českých novopohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev o organizácii pohrebov	127
Giuseppe Maiello	
Záver	145
Summary	147
Slovník pojmov	153
Bibliografia	157
Menný register	173
Zoznam autorov	177

Posudzovatelia
doc. PhDr. Vladimír Manda, CSc.
PhDr. Markéta Poláková, Ph.D.

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2016
© Katarína Gabašová, Kristína Jakubovská, Giuseppe Maiello, Jozef Palitefka,
Michal Reiser, Martin Soukup, Václav Soukup, 2016

ISBN 978-80-558-1097-3

Predstavy českých novopohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev o organizácii pohrebov

Giuseppe Maiello

Úvod

Začiatky oživenia etnických náboženstiev alebo toho, čomu sa hovorí novopohanstvo (tento termín nie je všeobecne prijímaný), v strednej Európe zaznamenávame koncom 90. rokov 20. storočia.⁴³ Aj prvá generácia českých novopohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev sa totiž sformovala koncom 90. rokov 20. storočia a patrili k nej osoby vo veku od 16 do 36 rokov, čiže vzdialené od obdobia staroby.

Dňa 15. decembra 2011 mladé dievča aktívne v českej pohanskej komunite tragicky umrelo pri automobilovej nehode. Na konci roku 2011 jeden zo šiestich zakladateľov českej Rodnej viery dokonca spáchal samovraždu. Ako miesto si vybral malý lesík v okolí Prahy, neďaleko hradiska Zámky u Bohnic, jedného z tradičných miest obradov Rodnej viery.

Tým pre českých novopohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev vyvstala otázka, ktorej doteraz nikdy priamo nečelili. Smrť patrila k svetu, ktorý sa týkal „predkov“. Priame skúsenosti sa týkali priateľov a príbuzných, ale dovtedy všetci českí pohania boli ešte živí.

Rozhodli sme sa preto analyzovať otázku vzniku slovanského novopohanstva a otázku zážitku smrti u novopohanov.

V časti týkajúcej sa obdobia rokov 1998 – 2012 budeme v našom výskume vychádzať predovšetkým z osobných spomienok, ústnych a písomných svedectiev niektorých členov prvej generácie pohanov a predstaviteľov českých etnických náboženstiev a budeme citovať úryvky z diskusií na webových stránkach tých istých členov komunit.

Vznik slovanského novopohanstva v Českej republike

Česká Rodná viera sa zrodila počas jesene roku 1999,⁴⁴ ako združenie bola oficiálne zaregistrovaná 13. apríla 2001, od novembra 2005 však prestala byť všeobecne

43 O význame štúdia novopohanstva v súvislosti s problematikou smrti v antropológii porov. príspevok Kristíny Jakubovskej v predchádzajúcej kapitole.

44 Opis ideologických prúdov a individuálnych premien vnútri Rodnej viery bol publikovaný po česky (Maiello, 2015a) a po rusky (Maiello, 2015b).

uznávanou a od roku 2010, aspoň podľa webových stránok *rodnavira.cz*, ide o „neformálne spoločenstvo založené na dobrovoľnej spolupráci zúčastnených osôb bez formalizovaného členstva, vedenia a organizačnej štruktúry“ (Kdo jsme, 2016).⁴⁵

Korene českej Rodnej viery sa dajú vystopovať ešte o niekoľko rokov skôr, jednak medzi študentmi už neexistujúcej Katedry slavistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, jednak medzi priaznivcami „konzervatívnej“ slovanofilskej organizácie *Národní front Castistů*.⁴⁶

Extrémistická organizácia *Národní front Castistů* (NFC) sa nezrodila ako novopohanská organizácia, lež ako výhradne politická organizácia, oficiálne zaregistrovaná v októbri 1998, ktorá svoju ideológiu čerpala „zo staroslovanských tradícií“ (Mareš, 2000).⁴⁷ Jej cesta k etnickému náboženstvu Slovanov začala na jar roku 1996, keď sa v lese medzi obcami Dolní Břežany a Lhota pri Prahe prvýkrát konali tzv. Slávnosti Jarovíta, ktoré okrem náboženského obradu zahŕňali i hostinu a rituálne súboje.⁴⁸

V rovnakom období, keď *Národní front Castistů* začal rekonštruovať slovan-ské náboženské obrady, sa medzi pražskými študentmi slavistiky a rusistiky roz-pútala diskusia o zmysle slavistiky a o slovanstve vôbec, ktorá vyvrcholila v jednej televíznej debate v rámci programu *Klub Netopýr*. Zúčastnil sa na nej vtedy mladý rusista z Univerzity Karlovej v Prahe Martin Putna, paleoslovenisti Zoe Hauptová a Radoslav Večerka a študent prvého ročníka slavistiky Andrej Novik. Ten sa vtedy otvorene prihlásil k „slovanskej vzájomnosti“ a spôsobil tak nemálo rozpakov moderátorovi relácie Antonínovi Přidalovi.⁴⁹

Radikalizácia študentov FF UK v Prahe v oblasti slovanofilstva bola dosť pochopiteľná, keďže v druhej polovici 90. rokov 20. storočia väčšina ich učiteľov otázku budúcnosti slavistiky buď vôbec neriešila, alebo sa postavila priamo do konfliktu s celou disciplínou, či spochybnila komplexné štúdium slovanských literatúr ako celku.⁵⁰

45 Jednotlivcov, ktorí sa hlásia k rodnoveriu alebo k etnickému náboženstvu starých Slovanov, je ale viac než tých, čo sa priamo hlásia k tomuto „neformálnemu spoločenstvu“.

46 Termín „konzervatívny“ je tu skôr vlastnou prezentáciou. Niet však pochyb o tom, že *Národní front Castistů* bol pôvodne skôr krajne pravicová politická organizácia (porov. Mazel, 1998, s. 255 – 259).

47 Názov *Castistů* odvodili zakladatelia tejto politickej organizácie z latinského prídavného mena *castus*, vnímaného v jeho archaickom význame všeobecne morálnej čistoty (a nie v neskoršom význame slova *castitas* ako cudnosti). Pôvodné heslo Národnej fronty Castistov, skôr než sa organizácia začala razantne orientovať na slovanofilstvo, bolo *castis omnia casta* – „čistému je všetko čisté“ (porov. Mazel, 1998, str. 255).

48 O význame rituálnych bojov počas obradov prírodných náboženstiev porov. napr. Eliade (1949).

49 Martin C. Putna, ktorý v tom čase pôsobil na Katedre rusistiky pražskej FF UK, sa už vtedy jasne vymedzoval proti akejkoľvek forme previazanosti so „slovanstvom“. Paleoslovenisti sa pred televíznymi divákmi do diskusie skôr nezapojili, pretože pravdepodobne išlo o tému mimo ich vtedajší záujem. Andrej Novik úspešne dokončil štúdium slavistiky a rusistiky, ba dokonca začal učiť staroslovenčinu na FF UK. Tejto aktivite sa už ale nevenuje, rovnako ako sa už tak asertívne nehľási k „slovanskej vzájomnosti“.

50 Jediný zástanca štúdia slovanských literatúr ako celku Slavomír Wollman bol postupne odstavený

V roku 1997 sa tak zrodila prvá verejná študentská slovanofilska iniciatíva v po-dobe alternatívnej rockovej skupiny, ktorá vo svojom repertoári už od začiatku pre-zentovala piesne východoslovanskej, južnoslovanskej a západoslovanskej prove-niencie. Skupina sa volala podľa antikoloniálneho románu Jaroslava Vávru *Ahmed má hlad* a medzi prvými pesničkami, ktoré patrili do jej inventára, nájdeme tiež macedónsku, silno identitárnu pieseň *Makedonija*. Mimo program a iba na prvých koncertoch skupiny bola publiku hraná ruská cárska hymna *Bože, Carja chrani!* v rockovom aranžmáne. V nasledujúcich rokoch sa skupina nechala inšpirovať srbským hudobným subžánrom zvaným *turbofolk* a jej členovia sa venovali báda-telskej činnosti, najmä revitalizáciou piesní zobieraných na prelome 19. a 20. sto-ročia Ludvíkom Kubom (*Ahmed má hlad*, 2016).

Študenti slavistiky (a rusistiky, podľa vtedajšieho rozdelenia katedier)⁵¹ založili svoju prvú slovanofilska skupinu náboženského charakteru 1. mája 1998 a prvý obrad sa konal na jeseň toho istého roka na počesť slovanskej bohyně Mokoš. Ne-formálna skupina sa volala *Radhošť* a medzi jej priaznivcami bola časť členov ka-pely *Ahmed má hlad*, ktorí sa však zúčastnili obradov individuálne, nie menom tejto hudobnej skupiny.

Takmer nikto z členov skupiny *Radhošť* o existencii organizácie *Národní front Castistů* nevedel.⁵² Ostatne, akákoľvek forma spolupráce medzi oboma skupinami bola a priori vylúčená, pretože *Národní front Castistů* sa v tej dobe sústredil skôr na svoje politické aktivity. Naopak, pražskí študenti slavistiky a rusistiky nielenže sa aktívne nezaoberali politikou, ale sami seba považovali za zásadných odporcov pravicového extrémizmu, i keby mal istú „slovanskú konotáciu“.

Došlo však k jednej dôležitej politickej udalosti vo svete, ktorá viedla k rozpadu skupiny *Radhošť*. Tou bol začiatok bombardovania Juhoslávie v marci 1999 a ná-rast mŕtvych civilistov, prevažne medzi srbským obyvateľstvom. Hoci *Radhošť* ne-bol politickou skupinou, niektorí jeho členovia považovali bombové útoky na vte-dajšiu Juhosláviu za „znásilnenie posvätnéj slovanskej zeme“ a chceli sa proti tomu verejne vyjadriť. Nezhoda medzi členmi pre podpísanie kolektívnej deklarácie proti bombardovaniu viedla k definitívnemu zániku skupiny už v apríli 1999.

Paralelne sa ale oslabovali aj politické aktivity organizácie *Národní front Cas-tistů*, a preto mohlo dôjsť k vzájomnému zblížovaniu medzi zvyškami bývalej študentskej skupiny *Radhošť* a pôvodnými organizátormi Slávností Jarovíta. Stalo

od výučby i z odborovej rady doktorského štúdia, i keď skutočné dôvody boli azda iného rázu než vedeckého. Iný bol naopak postoj brnianskej slavistiky. Tam bola otázka budúcnosti slavistiky otvorene riešená, a to nielen zo strany filológov (porov. napr. Pospíšil – Zelenka, 1996). Stály záujem o štúdium slovanskej vzájomnosti a jej vzťah k slavistike bol reflektovaný napríklad aj na Katedre histórie Masarykovej univerzity v Brne (porov. napr. Vlček, 1997).

51 Pretože v tom čase v rámci väčšiny odborov Filozofickej fakulty UK v Prahe neboli zavedené štruktúrované štúdiá, išlo zväčša o študentov magisterského štúdia slavistiky všeobecnej a po-rovnávacej v kombinácii s inými slovanskými jazykmi, rusistiky a o študentov doktorandského štúdia slovanskej filológie.

52 Výnimkou bol študent sorabistiky Chotěbud (vtedy 24 rokov).

sa tak vďaka iniciatíve jedného mladého českého emigranta zo Spojených štátov amerických, ktorého tu budeme volať Kazimír (vtedy 27 rokov). Ten si dal za úlohu revitalizovať slovanské duchovné aktivity v ČR.⁵³

Od druhej polovice roku 1999 sa preto začali uskutočňovať veľmi svojrázne stretnutia, kde sa osobnosti s úplne odlišným kultúrnym zázemím snažili nájsť spoločnú reč. Okrúhlych stolov sa vtedy zúčastnili vždy 2 bývalí predstavitelia skupiny *Radhošť* (Dervan, vtedy 37 rokov; Radko, vtedy 32 rokov), 2 poslední aktívni členovia NKF (Jaroslav, vtedy 27 rokov; Stanislav, vtedy 24 rokov), už spomínaný Kazimír, ktorý kvôli týmto stretnutiam lietal z Ameriky, a Chotěbud (vtedy 24 rokov), ktorý síce býval začlenený do skupiny *Radhošť*, ale kedysi sa ako stredoškolský študent pohyboval v blízkosti pravicových nacionalistických kruhov (podľa jeho vlastných slov „vlasteneckých“). Výsledkom bol kompromis a založenie novej štruktúry s názvom *Rodná víra*.⁵⁴ Týmto sa mohli českí vyznávači etnického náboženstva Slovanov stať súčasťou celoslovanského rodnoveria, ktoré sa v rovnakom období konsolidovalo hlavne v Rusku, na Ukrajine, v Poľsku a na Slovensku.⁵⁵

Hoci to v pôvodných stanovách nebolo, novým neformálnym odporúčaním pre všetkých členov združenia bolo učiť sa staroslovienčinu a starú češtinu.⁵⁶

Rodnoverci, aby mohli fungovať spoločne, sa držali zásady ustanovenej na prvom celosvetovom stretnutí etnického náboženstva, ktoré sa konalo v litovskom Vilniuse v dňoch 20. až 24. júna 1998, Jednota v rozmanitosti (Trinkunas, 1999, 195). Preto si *Rodná víra* vytvorila veľmi komplexnú štruktúru, kde mohli bývalí členovia organizácie *Národní front Castistů* vykonávať svoje obrady samostatne. Rovnako tak tomu bolo aj u bývalých členov skupiny *Radhošť*. Noví členovia sa mohli zaradiť do jedného z existujúcich rodov alebo si vytvoriť svoj vlastný. Stanovy z roku 2001 ale neriešili otázku, čo robiť v prípade, že sa člen štruktúry *Rodná víra* nechce zaradiť do žiadneho rodu, a preto keď taká situácia nastala, otvorila sa cesta ku kríze celej organizácie.

Po celý čas jej všeobecne uznávanej existencie (2001 – 2005) počet členov českej organizácie *Rodná víra* nikdy neprekročil dvadsať, i keď počas obradov sa niekedy množstvo účastníkov až strojnasobovalo.

53 Kazimír sa dostal do slovanského pohanstva na podnet predstaviteľov pôvodného obyvateľstva Ameriky. Medzi znalosťami, ktoré u neho získal, boli aj obrady týkajúce sa zosnulých (osobná konverzácia, september 1999).

54 Počas stretnutia boli nastolené i ďalšie návrhy názvov novej budúcej organizácie. Najrelevantnejší bol *Mír*, ktorý mal reflektovať obdobnú staroslovanskú harmóniu v súčasnosti (k významu staroslovanského pojmu *Mír* porov. Gasparini 1973, s. 472, a tiež Eliade, 1976, porov. 1997, s. 43).

55 Dnes je rodnoverie prítomné aj na Balkáne, ale pred 14 rokmi tam bola slovanská identita spojená skôr (alebo sa naopak voči slovanstvu vymedzila, ako v prípade časti Chorvátov) s monoteistickými náboženstvami, ktoré v tej dobe boli vo vojnovom konflikte.

56 Podmienka znalosti staroslovienčiny a starej češtiny sa neskôr stala podmienkou „dosadzovania žrecov“, keď sa po roku 2005 niekoľko bývalých členov pôvodnej štruktúry *Rodná víra* premenovalo na združenie *Náboženská společnost rodné víry*. Toto združenie nielenže nikdy nebolo českými úradmi uznané, ale pôsobili v ňom iba 3 z pôvodných 6 zakladajúcich členov.

Plzenská antropologička Kamila Velkoborská, ktorá venovala niekoľko rokov svojich bádani štúdiu *rodnověří* v Česku, si všimla, že sa ešte dlho u mnohých českých predstaviteľov slovanského etnického náboženstva zachovalo vedomie o základnej dichotómii, typické v období zrodu štruktúry *Rodná víra*, ale s tým, že z povedomia už zmizli termíny ako *Národní front Castistů* a *Radhošť* a boli nahradené termínmi „bojovníci“ a „študenti“, kde tí druhí mali byť tými „sčítanejšími“ a tí prví tými „praktickejšími“ (2008, s. 77).

Podľa nás bol ale rozdiel medzi bojovníkmi a študentmi reálny iba čiastočne, i keď uvedená analýza reflektovala určitý pohľad zvyšných aktérov.⁵⁷ Pravdou je, že tzv. študenti často (ale nie vždy) úspešne dokončili svoje magisterské, ba dokonca aj doktorandské štúdiá, a preto (hlavne v tom druhom prípade) mohli mať kultúrny náskok vo vzťahu k tzv. bojovníkom. Pôvodný, nikdy neriešený spor bol skôr na úrovni intelektuálnej debaty, či nekriticky akceptovať akademický model o indoeurópanstve (ktorý v sebe stále, iba sčasti skryto, zahŕňa zdegenerované árijstvo), umelo skonštruovaný lingvistami v 19. storočí, alebo sa pokúsiť tento model prekonať.

V rámci „jednoty v rozmanitosti“ bola možnosť spolužitia oboch skupín. Od jesene 2005 táto rovnováha prestala fungovať a debata o indoeurópanstve Slovanov a o všeobecnom indoeurópanstve utíchla. Pre žiadnu zo strán to nebolo víťazstvo, teda ani pre proindoeurópske krídlo, ktoré už nemalo žiadnych odporcov.⁵⁸ Znamenalo to najskôr koniec originálneho rodnoveria v ČR, pretože práve ono mierové spolužitie medzi zástancami autoritárstva (dodávame, že i indoeurópskeho modelu) a ekologického pacifizmu bolo tým, čo učinilo z rodnoveria významný duchovný fenomén, do ktorého sú stále schopné sa zapojiť stovky (a v Rusku tisíce) ľudí rôznych generácií, pohlaví a rôznej úrovne vzdelania.

Najväčším prínosom študentov slavistiky bolo sústredenie sa na kultúrne aspekty staroslovanskej spoločnosti, ktoré sa potom počas začínajúcej fázy českého rodnoveria stali kľúčovými. V roku 2007 si dokonca skupina zvyšných rodnovercov zvolila svojho „žreca“, aby bol zdôraznený autoritatívny charakter českého

57 Kamila Velkoborská začala svoj výskum tesne pred začiatkom „veľkej krízy“ štruktúry *Rodná víra*, t. j. v roku 2005, a nemala k dispozícii relevantné informácie o predchádzajúcich rokoch. Od roku 2006 začal svoje bádanie o českom a východoslovanskom rodnoverí i znajemský etnológ Jiří Mačuda (Atweri, 2005; 2007; Mačuda, 2013; 2015). Ďalšie zmienky o českom rodnoverí sú v prácach študentov pardubicekej religionistiky (Horák, 2013) a brnianskej Filozofickej fakulty (Bartoš, 2012; Brichová, 2013; Jirgalová, 2010), pražskej Husitskej teologickej fakulty (Hladečková, 2008), zlínskej Fakulty humanitných štúdií (Sedláčková, 2012) a brnianskej Ekonomicko-správnej fakulty (Novotný, 2011). Záujem študentov religionistiky o rodnoverie a všeobecne o „neopohanstvo“ sa začal prejavovať relatívne neskoro. Fenomén Rodnej viery však neunikol Zdeňkovi Vojtíškovi, hlavnému českému bádateľovi v oblasti nových náboženských smerov v ČR, ktorému sa už na začiatku roku 2002 podarili zachytiť názory prvých českých rodnovercov (Vojtíšek, 2002, s. 25 – 26). Rodná viera je uvedená tiež v diele *Encyklopedie náboženských směrů v ČR* (Vojtíšek, 2004), no v podkapitole s názvom „baltoslovanská tradícia“.

58 *Roď Mokoš* prestal uznávať legitimitu celej organizácie, pretože došlo k bezprecedentnému aktu násilia, navyše v rámci slávností bohyne Mokoš.

rodnoveria. „Žrecom“ bol síce zvolený bývalý študent slavistiky, dokonca s titulom Ph.D. z filológie, ale skutočnú moc v skupine mal jeho o dosť mladší spolužiak, silný zástanca indoeurópanstva, dnes pracovník Oddelenia paleoslovenistiky a byzantológie Slovanského ústavu Akadémie vied v Prahe.⁵⁹ Iní študenti slavistiky prestali však dávno chodiť na obrady a zapájať sa do ďalších aktivít.⁶⁰

Do tohto kontextu spadá tragická samovražda Stanislava z konca roku 2011. Stanislav sa rozhodol siahnúť si na život v posvätnom lesíku, kde jeho skupina ro-dovercov v minulosti slávila obrady jednotlivých ročných období.

Možnosti terénneho výskumu týkajúceho sa smrti medzi českými pohanmi

Prvé mesiace roku 2012 sú teda obdobím prvého pokusu – pre komunitu takmer ústrednej udalosti – o zorganizovanie pohrebov, a to pohanských či v predkres-tianskom štýle.

Po prvej a druhej generácii pohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev dnes sledujeme nástup tretej generácie, početnejšej a s väčším odstupom od zásad tradičných etnických náboženstiev, ale aj zreteľnejšie si uvedomujúcej blízkosť smrti vzhľadom na to, že medzičasom niektorí ich predstavitelia zomreli, hoci nie prirodzenou smrťou.

Predmetom našej úvahy budú teoretické predpoklady a výskum snáh prvej generácie pohanov a predstaviteľov českých etnických náboženstiev, zreteľnejšie politicky motivovaných, ako aj očakávania najmladšej generácie ohľadom poslednej životnej fázy.

Účelom je pozorovať z pohľadu antropológa, ako pomerne úzka komunita pristúpila k problému smrti a súvisiacich pohrebných zvyklostí, a to za okolností, keď sa nemohla opierať na štandardizované rituály, nehovoriac už o legislatíve zodpovedajúcej tomuto druhu komunity.

Podľa princípov *episodic interview* prvá generácia odpovedala v podstate na otázku: „Na čo si spomínaš a čo si myslíš o diskusiiach, ku ktorým došlo začiatkom roku 2012 ohľadom otázky smrti niektorých súčasných pohanov?“ Čo sa týka najmladšej generácie, aktívnej od roku 2012 podnes, jej príslušníkom sme položili otázku: „Ako si predstavuješ svoj ideálny pohreb?“ a dopĺňujúcu otázku, či „by uprednostnili inhumáciu, kremáciu alebo inú, alternatívnu metódu oproti prvým dvom spôsobom pochovania“. Respondenti si vyžiadali dostatočný čas na premyslenie, takže mali široký priestor na vyjadrenie subjektívneho postoja.

59 Od roku 2015 sa táto bývalá šedá eminencia skupiny dokonca hrdí titulom „náčelník“ (Rada Rodné víry, 2016).

60 Aj v zemi, akou je Rusko, kde je počet rodnovercov dosť relevantný (hoci chýbajú presné údaje, pretože tamojší štát zatiaľ neuznáva väčšinu ich spolkov), sú určité signály o ich poklese. Na druhej strane vývoj sociálnych sietí výrazne napomohol šíreniu snahy o revitalizáciu náboženstva starých Slovanov nielen na Balkáne, ale i v Severnej Amerike.

Po zozbieraní všetkých odpovedí sme sa obmedzili na interpretáciu rozdiel-ných prístupov medzi respondentmi prvej a poslednej generácie. Okrem toho pokladáme za vhodné prenechať čitateľovi záverečnú interpretáciu nami opísanej prípadovej štúdie. Snažíme sa tu v prvom rade metodologicky prispieť k pocho-peniu toho, čím je dnes antropologický výskum v teréne. Snažili sme sa pritom rešpektovať slovník používaný vnútri skúmanej komunity, aj keď často ide o ter-minológiu vo fáze, ktorá predchádza definitívnej štandardizácii.

Prvá reálna smrť ako začiatok straty historickej istoty

Smrť sama osebe je skúsenosťou zmätku a rozvratu reality. Z psychologických štú-dií individuálnych a skupinových reakcií na jav smrti vyplýva, že tento pocit stra-ty prirodzenej a spoločenskej usporiadanosti reality sa kultúrne prejavuje rozlič-nými spôsobmi. V mnohých náboženstvách vpád smrti do sveta má pôvod v na-rušení jeho pôvodnej dokonalosti a súladu. Strata rovnováhy spôsobená smrťou sa stáva kolektívnym javom predovšetkým pre skupinu najbližších osôb zosnu-lého a zasahuje aj širšie prostredie (Di Nola, 1995a, s. 175).

Podľa Martina Heideggera (1927) sa nám smrť predstavuje ako cudzia uda-lost', uložená mimo nás, našej existencie a nášho pobytu (*Dasein*). Smrť je nám te-da natoľko cudzia, až sa nakoniec vnútorne presvedčíme, že sa pre nás neuskuto-ční. Avšak v okamihu, keď sa smrť stane reálnou, čiže keď umrie niekto, koho priamo poznáme, a nielen prostredníctvom videohry, televíznych správ alebo roz-právania, vstupujeme do existenciálnej krízy.

Najznámejší taliansky etnológ 20. storočia Ernesto De Martino už roku 1958 poznamenal, že „tejto skúsenosti súvisiacej so stratou prítomnosti osoby zodpo-vedá skúsenosť straty sveta, ktorý je pociťovaný ako čudný, neúmerný, ľahostajný, mechanický, umelý, teatrálny, predstieraný, snový, bezvýznamný, neopodstatnený a podobne“ (1958, s. 26). Smrť je chápaná ako „škandál“, neporiadok, nákaza, ohrozujúca v prvom rade smútiacich, teda najbližších zosnulého (Balandier, 1970, VIII). Nie je prijímaná a uznávaná ako prirodzený jav. Istým spôsobom prirodzený poriadok vylučuje smrť: tento poriadok je vnímaný ako pohyb, čin, obnova, spo-jitosť. Smrť je pre spoločnosť živých aj udalosťou, ktorá vyvoláva návrat k sebe samým.

Morálne však žijeme, ako keby sme nemali nikdy zomrieť, prechádzajúc tým zvláštnym psychickým procesom, ktorý Sigmund Freud nazval „negáciou“. Podľa Freuda smrť sa nemôže nachádzať v podvedomí, inak povedané, podvedome sa všetci pokladáme za nesmrteľných. Smrťou tu chápem moju smrť, čosi, čo je kom-pletne umiestnené v realite, a preto nemôže byť znázornené symbolicky, takže podľa Jacquesa Lacana práve preto, lebo podvedomie je neoddeliteľné od symbo-lického tvrdenia, to, čo presahuje akúkoľvek symbolickosť, v nej nemá miesto. Symbolické nevie vyprodukovať symbol, ktorý by vyjadroval plné vylúčenie každého symbolu, život nie je v stave zahrnúť v sebe svoju vlastnú smrť (porov.

Benvenuto, 2015). Napriek tomu vieme istým spôsobom zažívať smrť, keďže smrť je imanentná životu. Napredovanie človeka životom je vždy čiastočným a neustálym umieraním. Vzdávame sa časti svojho života, aby sme napredovali. Od detstva po dospievanie a mladosť, po dospelosť a starobu (ak sa jej dožijeme) strácame postupne časti seba a odovzdávame ich smrti. Náš život je teda vystavaný na smrti, ale smrť a človek, ktorý ju má podstúpiť, sa nikdy nestretnú. Takže jediný poznatok, ktorý o nej máme, je smrť druhých. Len takto si uvedomujeme, že toto telo, ktoré malo život a slovo, je teraz bezvládne a nemé. Bytosť, ktorá ešte pred niekoľkými okamihmi žila, teraz nezmizla, ale nie je už prítomná. Martin Heidegger nám ukazuje, že existencia je autentická, keď je smrť znázornená. Len cez prijatie smrti pobyt (*Dasein*) dosahuje svoje totálne naplnenie. Smrť sa nám predstavuje ako cudzia udalosť, ktorou v nás podvedome dozrieva vnútorné presvedčenie – protikladné s každým racionálnym presvedčením – že v našom prípade sa smrť neuskutoční. Heidegger vychádza z výrazu „umiera sa“. Smrť uchopuje ako čosi bližšie neurčené, čo jedného dňa určite bude znamenať koniec aj pre nás, ale medzitým nie je prítomná, takže nám nehrozí. Spojenie „umiera sa“ vyjadruje presvedčenie, že smrť sa týka anonymného „sa“. Toto „sa“ nám pomáha nájsť pokoj ohľadom smrti, zatiaľ čo v skúsenosti umierania pocit smrti sa stáva imanentným individuálnemu životu a veľký existenčný skok spočíva v prechode od „umiera sa“ k „ja umieram“, čiže od neurčitej drámy k osobnému a dramaticky prežívanému faktu (1927, passim).

Smrť sa javí ako nezvratný fakt, ktorý prináleží do sféry dejinnej istoty, keď je vnímaná individuálne, a prináleží k fyziologicko-biologickým istotám konkrétnej komunity. Je to vnútorné dramatický okamih, odkedy vstúpi do oblasti prežívaného a vedomého. Smrť je však aj neludská, lebo inštinktívne ju neprijímame, keďže v základoch odťína človeka od života a od toho, čo by chcel normálne a navždy byť.

Skupina, ku ktorej patrí mŕtvy, prežíva otras charakterizovaný úzkosťou, zmätením a stratou vlastnej historickej istoty (Di Nola, 1995b, s. 19). Všetky kultúry si vytvorili operatívne systémy slúžiace na uvoľnenie znepokojivých situácií, aby sa pre ľudí stali prijateľnými. K rôznym systémom, ktoré sme definovali ako operatívne, ale ktoré by sme mohli nazvať aj rituálmi, patria smútočné rituály, čiže obrady prechodu, počas ktorých živí odprevádzajú mŕtvych do novej dimenzie, cudzej vzhľadom k životu. Smútočné obrady však musia byť spojené s ideologickými systémami, kam patria aj náboženstvá. Tieto, keďže predpokladajú posmrtný život, prikladajú výnimočnú dôležitosť skutočnosti, aby tieto obrady boli nielen naozaj vykonané, ale aj prebehli spôsobom čo najviac zodpovedajúcim ich vlastnému systému presvedčení.

Výskumu smrti na spoločenej úrovni sa antropológovia v minulosti venovali najmä vo vzťahu ku kultúram niekedy označovaným ako „primitívne“, „divošské“ alebo modernejšou terminológiou „prírodné“. Zo svetonázorového hľadiska by tieto kultúry mohli byť najbližšie mentalite príslušníkov etnických náboženstiev alebo, aspoň na teoretickej úrovni, mentalite súčasných pohanov. Lucien Lévy

Brull v diele *L'ame primitive* (1927) napríklad vysvetľuje, že keď umierala hlava rodiny alebo iný jej dôležitý člen, v istom zmysle umierala celá skupina blízkych osôb. Smrť teda nezasahovala iba a v prvom rade jednotlivca, ale jeho prostredníctvom celú skupinu (2007, s. 656). Úvahu Lévyho Brulla potvrdil Bronisław Malinowski počas svojich výskumov medzi domorodcami na Trobriandských ostrovoch v juhozápadnom Tichomorí (1948). Smrť člena nepočetnej komunity ťažko postihla skupinu, vyvolajúc v nej smrteľnú úzkosť a podnietiac jej obranný inštinkt. V následných pokusoch resocializácie, ktoré majú za cieľ premeniť prirodzenú udalosť na spoločenskú, súdržnosť a solidárnosť skupiny už nebola nijako zasiahnutá (porov. Fuchs, 1973, s. 29; Di Nola, 1995b, s. 20).

V kresťanskom období spoločenský aspekt pohrebných udalostí riadila cirkev, ktorá prebrala bremeno organizácie pohrebov a liturgických obradov, pomáhajúcich prekonať smrteľnú úzkosť smútiacej komunity.

Od roku 1948 cirkev stratila monopolné postavenie pri riadení pohrebov v strednej a východnej Európe, no je správne tiež pripomenúť, že postupne tento monopol stratila aj v západnom svete.⁶¹

Žiadna česká novopohanská skupina nie je oficiálne uznaná ako náboženstvo, ani tie, ktoré sa odvolávajú na európske etnické náboženstvá. Pritom je mimo pochybnosti, že všetky skupiny odvolávajúce sa na európsku pohanskú tradíciu, čiže aj wicca,⁶² sú náboženské komunity, ktoré praktizujú kolektívne obrady spojené s mýtickým systémom presvedčení.

Problémom prvých českých novopohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev v strednej a východnej Európe je, že za sebou nemajú, ako oficiálne uznané náboženstvá, rodičov alebo skupiny starších nositeľov toho istého náboženského presvedčenia. Išlo teda o novodobých náboženských inovátorov, o osoby na vrchole svojich fyzických síl, ktorí ponímali smrť ako nesmierne vzdialenú od ich individuálnej existencie.⁶³

Mnohí z prvých novopohanov a predstaviteľov českých etnických náboženstiev boli politicky angažovaní, skôr ako sa začali viac venovať sakrálnej oblasti života. Zvláštnosťou predovšetkým českých predstaviteľov etnických náboženstiev bol ale fakt, že sa im podarilo nájsť zmierlivý a bratský spôsob spolunažívania napriek protikladnému politickému pôvodu. Na jednej strane tu totiž nachádzame aktívnych členov extrémnej nacionalistickej pravice, na druhej pacifistov a ochranárov prírody, niekedy s anarchistickým či dokonca marxistickým pozadím.

61 Že cirkev nezvratne stráca kontrolu nad riadením rituálu spojeného s prechodom zo života do smrti, bolo jasné už koncom 20. rokov minulého storočia nemeckému historikovi a antropológovi Bernardovi Groethuysenovi (1931).

62 Aj wicca má svoje pôvodné korene v etruskej a rímskej náboženskej tradícii, alebo aspoň vo formách, ktoré koncom 19. storočia zozbieral Charles Godfrey Leland (1892; 1895; 1899).

63 Tým, samozrejme, nechceme tvrdiť, že smrť nebola prítomná v symbolickej podobe v rôznych rituáloch prvých organizovaných skupín predstaviteľov etnických náboženstiev, obzvlášť náboženstiev spojených so zimným slnovratom alebo s mesačnými fázami zimných mesiacov.

Prípadné rozdiely sa netýkali dnešných svetonáborov, ale nanajvýš spôsobu nazerania na minulosť európskych národov (obzvlášť sa to týka predstaviteľov etnických náboženstiev). V podstate u jedných išlo o idealizáciu bojovníckej cti, u druhých o vidiecky matriarchát. Na okraji týchto mýtizovaných predstáv bolo možné zaznamenať aj ideové pohrebne predstavy: kremácia pre „bojovníkov“, inhumácia alebo aj dvojité pochovávanie pre „nebojovníkov“.⁶⁴

Prvé prípady smrti medzi českými pohanmi sa týkali pomerne mladých osôb. Prvou bola mladučká dievčina, patriaca k druhej generácii českých pohanov, ktorá prijala pohanské meno Rowen (1991 – 2011). Druhý bol Stanislav (1976 – 2011). Stanislav mal len o niečo viac ako dvadsať rokov, keď sa stal aktívnym členom extrémne pravicovej politickej skupiny, a mal len 23 rokov, keď založil štruktúru *Rodná víra*. Rowen aj Stanislav zomreli násilným spôsobom Navyše, ako sme videli (porov. supra), Stanislav si vzal život sám.

Výber miesta nebol náhodný a Stanislavovo posolstvo síce nebolo nikdy rozlúštené; ale vzhľadom na skutočnosť, že už predtým došlo k smrti inej osoby pohanského vyznania, to jest Rowen, pohanovia a predstavitelia českých etnických náboženstiev začali pociťovať potrebu mať vlastný organizačný systém týkajúci sa odprevádzania zosnulých na druhý svet.

Chtěl bych založit něco jako pohřební společnost, která by se zabývala otázkami přechodu do druhého světa. Pohřební službu pro všechny pohany (Brothrus Wulf, 12. januára 2012).

V spolupráci s autorom týchto riadkov Brothrus Wolfe v januári zvolal českú pohanskú komunitu⁶⁵ na stretnutie nazvané „*Sněm ku příležitosti založení pohanského „Pohřebního společenství“*“. Prvá odozva na túto myšlienku bola pozitívna, súdiac podľa reakcií na internete.

Já z hlediska svojí víry a přesvědčení o její správnosti bych rád své blízké doprovodil na poslední cestu podle svého přesvědčení a za další čistě z pragmatického hlediska, čtenější pohanské a vůbec nějakým způsobem „jiné“ pohřby by i více vstupovaly do povědomí společnosti... (Rushwolf, Facebook, 27. januára 2012).

... chci vyjádřit svou podporu. Něco takového bych opravdu ocenil. (Gargamel, Facebook, 27. januára ... to by bylo super! (Meri, Facebook, 27. január 2012).

64 Skutočnosť, že dávni Slovania praktizovali dvojité pochovávanie, dostatočne dokázal taliansky filológ Evel Gasparini (porov. Maiello, 2012) a v oblasti religionistiky ju akceptoval aj Mircea Eliade (Eliade, 1997, s. 77).

65 V tom období už etnické náboženstvá nemali silnú a kvalifikovanú reprezentáciu ako v období na prelome 20. a 21. storočia.

Atmosféra na „snem“⁶⁶ ktorý sa začal 1. februára 2012, podľa mojich osobných spomienok ako aj podľa svedectiev iných pohanov prítomných na stretnutí bola výnimočne konštruktívna. Konkrétne bolo vypracovaných sedem základných bodov, ktoré by charakterizovali budúce Pohrebne spoločenstvo.

Sú to tieto body: (1) hľadať konkrétne, nie utopické riešenia, (2) študovať, ktoré druhy pohrebných obradov sú možné v českých zemiach, (3) vytvoriť komisiu, ktorá urobí prieskum na trhu pohrebných agentúr s cieľom zhodnotiť, ktoré z nich by boli ochotné spolupracovať s Pohrebným spoločenstvom, (4) po nájdení vhodnej pohrebnej agentúry (prípadne viacerých) zadefinovať, ktoré služby bude ochotná poskytovať v spolupráci s Pohrebným spoločenstvom, (5) vyzvať všetky pohanské skupiny, aby predložili svoje špecifické obradné požiadavky, (6) poskytnúť vodidlo pre všetky pohanské skupiny, aby mohli vykonávať svoj druh rituálu v súlade so zákonmi Českej republiky, (7) nediskriminovať žiaden druh pohanskej tradície.

Iniciatíva dostala názov *Země předků* a získala podporu časopisu Českej pohanskej spoločnosti *Kolovrat*, ktorý práve v tých dňoch začínal so svojou publikačnou činnosťou. Autor uverejneného článku Jakub Archer definoval aktivity *Země předků* nasledovne:

Je to myšlenka velmi ušlechtilá, přesahující svým způsobem časový rámeček v němž běžně uvažujeme (Archer, 2012, 8).

„Snem“ pokračoval v nasledujúcich týždňoch, a to v dňoch 8. februára, 7. marca a 28. marca 2012. Po tomto dátume sa ale iniciatíva náhle prerušila. Mimoriadny počiatočný záujem vyprchal ešte rýchlejšie, ako vzplanul.

Príčiny krízy roku 2012 a obnovenie záujmu zo strany novej generácie českých pohanov

V lete roku 2015 som si položil otázku, čo sa vlastne stalo v marci 2012, že to zapríčinilo zánik iniciatívy *Země předků*. Patril som k prvým predstaviteľom etnických náboženstiev, ale títo sa organizačne už dávnejšie rozpustili. Medzitým však vyrástla úplne nová generácia mladých pohanov, veľmi aktívna a menej ideologická ako predchádzajúce, a tá by mohla znovu pouvažovať, ako vyriešiť problém pohrebov vnútri českej pohanskej komunity. Preto som sa opäť obrátil na Brothrusa Wulfeho, ktorý bol hlavným iniciátorom „*Sněmu ku příležitosti založení pohanského „Pohřebního společenství“*“, aby som pochopil príčiny zlyhania prvého pokusu.

66 Používame úvodzovky vzhľadom na to, že výraz „snem“ pokladáme za ľahko nadsadený, keďže išlo iba o rozšírené stretnutie novopohanov a predstaviteľov etnických náboženstiev.

Podľa jeho slov počas „snemu“ 7. marca 2012:

Jistý mladík, ktorý se zabýval nekromancii, se dostavil na sněm. Z konference o pohřbívání, která ten den byla na programu, nic nepochopil, a považoval všechny rituály za zcela zbytečné. Měl vážný hlas, tak vypadal jako dospělý. Bylo mu však pouze 16 let a měl velkou chuť se stát středem pozornosti (Brothjus Wulfe, 7. augusta 2015).

Po tejto zvláštnej epizóde sa narušil konsenzus, ktorý prevládal počas prvých dvoch stretnutí.⁶⁷ Situáciu navyše sťažil fakt, že 28. marca bol na snem pozvaný zamestnanec istej oficiálnej pohrebnej agentúry, čiže človek, ktorý sa dovtedy nikdy nezaoberal pohanskými pohrebmi. Po jeho príspevku prítomných pohánov doslova zachvátilo zúfalstvo, pretože tento človek im dokázal, že usporadúvať pohanské pohreby je podľa českej legislatívy „nemožné“:

Dnes, stejně jako tehdy považují založení pohanské pohřební agentury za nemožné. Můj skepticismus ale nevychází z toho, že bych chtěl poškodit pohanskou komunitu. Možná mi problém předložili nesprávným způsobem (Ivan, pravoslávny křesťan, ktorý vtedy pracoval pre pohrebnú agentúru, 9. augusta 2015).

Ľšlo však o nesprávnu interpretáciu príslušnej legislatívy. V Českej republike je legislatíva týkajúca sa pohrebov a miest ich konania veľmi otvorená. Aj miestom uchovávanania ľudských ostatkov nemusí byť za každú cenu niektorý z funkčných tradičných cintorínov. To potvrdil popredný odborník na pohrebnú legislatívu v Českej republike Tomáš Kotrlý (2013), ale aj tri mladé česko-slovenské ekologičky, ktoré od júna 2015 otvorili prvý cintorín s nulovým zásahom do životného prostredia.⁶⁸ Táto iniciatíva, ktorú si mimochodom vysoko cení súčasná česká pohanská komunita, dostala názov *Ke kořenům*.⁶⁹

Nemáme dôvod pochybovať o dobrom úmysle zamestnanca pohrebnej agentúry, ktorý bol pozvaný v marci 2012 na „snem“. Keby to ale bol aktívny pohan, asi by mal silnejšiu motiváciu, aby našiel riešenie požiadavky vtedajších pohanov.

Ostáva faktom, že dnes napriek tomu, že v Českej republike neexistuje pohanská pohrebná spoločnosť, podobná tej, ktorú plánovali roku 2012, vyzerať to, že záujem o riešenie problému prechodu zo života do smrti sa opäť oživil, aj keď prostredníctvom iného druhu aktivít a menej utopickými formami.

67 Napríklad zástupca Českej pohanskej spoločnosti, dnes zrejme najpočetnejšej pohanskej organizácie na českom území, sa rozhodol odstúpiť od aktívneho členstva na „sneme“ (osobná spomienka Zahrady, 34 let, 16. júna 2016).

68 Súčasná česká legislatíva však nezahŕňa možnosť postmoderných foriem prístupu k mŕtvym telám, akými sú napríklad kryonizácia, liofilizácia, kompostácia, acquamácia atď. (Kotrlý, 2011, s. 125).

69 Porov. <http://www.kekorenium.cz/>

Obřad bych si představovala jako malý rituál... kde by byla kněžka i kněz, kteří by to zahájili, prostě nějaké rituální řeči... pak ve středu rituálu by bylo hezké, kdyby na mě lidi zavzpomínali, řekli pár vzpomínek na mě a tak... a pak nějaké rituální ukončení (Alli, 23 let, 27. mája 2016).

Chtěla bych mít veselou oslavu na připomenutí všech krásných chvil, které jsem prožila se svými blízkými (Cairo, 38 let, 27. mája 2016).

Chtěl bych, aby můj pohřeb byla akce, na které by se potkali lidé, co mě znali, nezávisle na tom z jakého sociálního kruhu jsem je znal. Tak aby se ti, co přišli, dozvěděli o jiných stránkách mého života, než znali. Chtěl bych, aby se každý mohl se mnou rozloučit tak, jak by mu to vyhovovalo. Rozhodně bych chtěl, aby to bylo v povzneseném duchu, jako „oslavá“ toho, co jsem prožil, ne ve smutečném stylu (Nariel, 23 let, 28. mája 2016).

Chtěl bych, aby moje tělo bylo ráno zakopáno někde v roklích severních lesů u Máchova jezera, nad ním postavena malá mohyla a udělal se přípitkový rituál pro pozůstalé a i mě by se mohlo něco ulít... (Airis, 29 let, 29. mája 2016).

Na obřadu by měli být mí nejbližší a měli by mít bílé oblečení, jako symbol přechodu a povýšení mé duše do další úrovně. Na obřadu by měli zpívat některé mé písně jako vzdání úcty mé tvorbě a poté by se měly zpívat písně a odpoutání, rozloučení a dobré přání pro duši. Měly by tam znít šamanské bubny, flétny... (Talesi, 26 let, 29. mája 2016).

Nechci, aby lidi byli smutní. Oni budou, ale já bych chtěla, aby se bavili. Aby se opili a aby byla sranda. Aby vzpomínali na to, co jsme spolu zažili, na hezké věci, srandu. Aby byli rádi, že už mám nevyčerpatelné množství medoviny a jak se jim směju, že oni ji musí ještě kupovat za peníze, aby na ten pohřeb vzpomínali jako na rozlučku se mnou, ne jako na „day of grief“ (Tenshi, 22 let, 29 mája 2016).

Ideálně v kruhu rodiny a přátel (Cody, 39 let, 4. júna 2016).

Hlavním kritériem je, aby to nebylo ponuré, měla by to být oslava života, pořádná chlastačka. Duše se navrací ke kořenům, takže to není nic špatného. Nejlepší by bylo vystavení těla, proslov o tom, co se vlastně stalo, kam míří duše etc., a pak duchovní obřad, kde by bylo postarano o to, aby se duše v kľidu dostala tam, kam by měla. Během toho obřadu by byl kar, kam by se později připojili kněží a bližší rodina, ale párty a ten obřad by měl probíhat stejně (Meri, 24 let, 14. júna 2016).

Čo sa týka druhu pohrebného rituálu (kremácia, inhumácia, poprípade dvojité pochovávanie), koncom minulého a začiatkom nášho storočia bola táto otázka predmetom neraz ostrých diskusií. Napríklad, ak akceptujeme rozdelenie, ktoré navrhla Kamila Velkoborská (pozri pozn. 14), možno povedať, že v Rodnej viere „bojovníci“ verili v takzvanú indoeurópsku ideológiu a v príslušnosť Slovanov k veľkej indoeurópskej rodine. To znamenalo, že prijímali hypotézu kremácie svojich zosnulých, ako to uvádza už roku 1911 Lubor Niederle (1911, s. 226). „Nebojovníci“ zase spochybňovali existenciu veľkej indoeurópskej rodiny, ako ju predpokladali jazykovedci 19. storočia, takže sa viac prikláňali k inhumácii, alebo presnejšie k dvojitému pochovávaniu, čo bol pôvodný obrad Slovanov, ktorý teda bolo treba uprednostniť (zachovávajúc právo „bojovníkov“ pochovávať podľa ich predstáv). Nová generácia tento problém buď vôbec nepozná, alebo k nemu pristupuje jednoducho, bez zaujatosti a animozity. Nachádzame tu takých, ktorí uprednostňujú inhumáciu,

Nad konkrétni predstavou jsem zatím příliš nepřemýšlela, rozhodně je pro mne ale nepřijatelná kremace. Chci se vrátit do země, v této chvíli klidně i do české země, možná se to časem změní (Jarmila, 46 let, 28. mája 2016).

Já bych si představovala být pohřbena ke kořenům stromu s tím, že by to doprovázel rituál, který by byl vymyšlený pro tu situaci, zakládal se v tom, co mám ráda a pomohl mně a pozůstalým usnadnit přechod. V tomhle věřím mymu manželovi a nejlepším přátelům pohanům, koneckonců, svatební rituál jsme si taky vymysleli sami. Nejspíš by tam měla být oběť Matce Zemi, čas na vzpomínky, hudba, promluvy od srdce a potom vykročení do nový budoucnosti a nechání mě odejít. Čili by to mělo skočit pozitivně jako začátek nové cesty. Taky bych byla ráda, aby zůstalo místo, kam budou moct pozůstaří chodit a bude tam hezky – nejráději strom, který bude růst z živin těla, který se rozkládá (JeLenka, 25 let, 27. mája 2016).

Rád bych své tělo v celku, aby se život z něj plynule rozpadl skrze přírodní cykly v krajinu a život nový (Airis, 29 let, 29. mája 2016).

ako aj tých, čo preferujú kremáciu,

Ideálně bych chtěla být rituálně spálená, nejlépe na hranici a popel by byl rozprášený na mém oblíbeném místě, což je v lese, aby z něj byly vyživované rostliny (Cairo, 38 let, 27. mája 2016).

Spálit a popel zahrabat ke kořenům stromu... (Alli, 23 let, 27. mája 2016).

Asi bych si představovala spálení na hranici, ale to se u nás už dneska dělat nedá, takže mám smůlu, takže bych chtěla být pohřbena na pohanském

pohřebišti, teda můj popel, nechci být pohřbena do země, aby na mém hrobě udělali z kamenů loď, jako dělali Vikingové, obrys lodě. A aby všude kolem rostly stromy, aby tam bylo hezky, až se budu vracet, aby se mi tam líbilo. Ale je vážně škoda, že se nemůžu dát spálit na hranici, vítr by rozfoukal můj popel a bylo by to takové lepší (Tenshi, 22 let, 29. mája 2016).

Popravdě řečeno jsem ještě moc nepřemýšlela o pohřbu, ale představovala bych si nechat spálit tělo a popel nasypat k nějakému velkému stromu, který pro mě za života něco znamenal. Tedy ať naše kosti odpočívají na našem oblíbeném místě, které bylo našemu srdci blízké, často jsme ho navštěvovali a chovali k němu úctu ještě za našeho života (Tinka, 27 let, 2. mája 2016).

Spálení nebo rozptýl popela někde v přírodě (Codý, 39 let, 4. mája 2016).

alebo aj takých, ktorí uprednostňujú inhumáciu po završení rozkladného procesu tela:

Mně by se líbilo, kdyby moje lebka mohla zůstat u příbuzných (Meri, 24 let, 14. mája 2016).

Ostatne, iniciatíva Ke kořenům je medzi pohanmi všeobecne známa, v niektorých prípadoch veľmi dobre, v iných z počutia:

Hodně se mi líbí ten nový trend přírodního pohřebnictví... (Alli, 23 let, 27. mája 2016).

Mně se moc líbí iniciativa bejvalech studentek envira z Fakulty sociálních studií: ke kořenům. Ještě se mi taky líbí, že holky nabízí i psychologickou poradnu - terapku pro pozůstalé, takže to bych taky určitě chtěla, aby nejbližší absolvovali... (JeLenka, 46 let, 27. mája 2016).

Libí se mi třeba...ted' nevím, jestli se to dělá v USA a nebo v UK...ty pohřby do země jen s kamenem nahoře... (Thorn, 18 let, 27. mája 2016).

Závěry výskumu

Respondenti nám ponúkajú pomerne jasný obraz o tom, ako českí pohanovia uvažujú o svojom pohrebe. Hoci na úrovni kvalitatívnej analýzy nebudeme zovšeobecňovať, priam bije do očí ich spoločná predstava o smútiacich pozostalých skôr ako o radostnej než ako o ticho rozjímajúcej spoločnosti, čo zodpovedá kresťanskému ideálu dnes praktizovanému nielen na cintorínoch, ale aj v obradných sieňach krematórií (porov. Maiello, 1997).

Fakt, že respondenti sa vedia otvoriť „nepoddajnej téme“ (Macho, 2000, s. 93), často tabuizovanej alebo čo najviac odsúvanej z každodennej skúsenosti, okrem iného dokazuje, že antropológia smrti má ešte veľké pole pôsobnosti pre nové odhalenia. Ide o rozprávania smútiacich a vo všeobecnosti iných žijúcich ľudí. Antropológia smrti totiž od samého začiatku čelila paradoxu, že nikdy nemohla používať empirické výskumné metódy na osobách, ktoré mali priamu skúsenosť so smrťou, keďže smrť bola a ostáva miestom bez návratu. Na druhej strane, ako sme mohli vidieť v tejto krátkej kapitole, antropológia smrti môže aplikovať súčasné antropologické výskumné metódy na živých, ktorí uvažujú nad vlastnou smrťou alebo reagujú na smrť druhých.

Nakoniec, takmer nepovšimnute, môžeme cez antropológiu smrti dospieť bez problémov k sociálnej antropológii, filozofickej antropológii a náboženskej antropológii. Videli sme ale, že aj hranice s historickou antropológiou, politickou antropológiou, jazykovou antropológiou a mnohými ďalšími typmi antropológie sú rovnako otvorené a možno ich prekročiť bez výnimočných metodologických či praktických ťažkostí.

- Abendroth, W., 1995. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia.
- Aberth, J., 2000. *From the Brink of the Apocalypse: Confronting Famine, War, Plague, and Death in the Later Middle Ages*. New York: Routledge.
- Abraham, R., 1968. *The Tiv people*. Farnborough: Gregg.
- Ahmed má hlad, 2010. A bre mome crnooko. In: *youtube.com*. Dostupné na internete: <http://www.youtube.com/watch?v=mgPgFTh5r8o>
- Anzenbacher, A., 1990. *Úvod do filozofie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Arens, W., 1980. *The Man-Eating Myth*. Oxford: Oxford University Press.
- Archer, J., 2012. Pohanské pohřebnictví, smrt a Země předků. In: *Kolovrat*, 1, s. 8 – 13.
- Ariès, P., 1974. *Western attitudes towards death*. Baltimore: The John Hopkins University.
- Ariès, P., 1985. *The Images of Man and Death*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ariès, P., 2000. *Dějiny smrti (Zv. I. – II.)*. Praha: Argo.
- Assmann, J., 2003. *Smrt jako fenomén kulturní teorie: obrazy smrti a zádušní kult ve starověkém Egyptě*. Praha: Vyšehrad.
- Aštávakragíta, 1969. *Aštávakragíta*. Most: Dialog.
- Atweri, J., 2005. *K problematice současných věrských projevů Rodná víra* [bakalářská diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Atweri, J., 2007. *Slovanské pohanství dnes. Vlivy novopohanství na společnost i jednotlivce* [magisterská diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Balandier, G., 1970. „Préface“. In: *Sociologie religieuse et folklore. Avant-propos de Marcel Mauss*, I. – XX. Paris: P. U. F.
- Baltrušaitis, J., 2008. *Fantastický středověk: antické a exotické prvky v gotickém umění*. Praha: Jitro.
- Barley, N. (1997). *Dancing on the Grave. Encounters with Death*. London: Abacus.

- Bárta, M. – Kovář, M. (eds.), 2011. *Kolaps a regenerace: minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*. Praha: Academia.
- Barth, F., 1995. *Cosmologies in the Making*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bartoš, M. (2012). *Nová náboženská hnutí a bezpečnostní politika České republiky* [magisterská diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Bednář, B. – Miřejovský, P., 2001. *Obecná patologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Belting, H., 2005. *Garden of Earthly Delights*. Munich-New York: Prestel.
- Beneš, J., 1994. *Člověk*. Praha: Mladá fronta.
- Bergdolt, K., 2003. Černá smrt v Evropě: velký mor a konec středověku. Praha: Vyšehrad.
- Bhagavadgíta*, 1989. Praha: Lyra Pragensis.
- Bible*, 1995. Praha: Česká biblická společnost.
- Biemel, W., 1995. *Martin Heidegger*. Praha: Mladá fronta.
- Blecha, I., 1994. *Fenomenologie a existencialismus*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Bloch, M. – Parry, J., 1996. Introduction: death and the regeneration of life. In: Bloch, M. – Parry, J. *Death and the Regeneration of Life*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 1 – 44.
- Blom, T., 2000. Morbid Tourism – a postmodern market niche with an example from Althorp. In: *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 54(1), s. 29 – 36.
- Bohannon, P., 1995. *How Culture Works*. New York: Free Press.
- Bondy, E. (1997). *Indická filosofie*. Praha: Sdružení na podporu vydávání časopisů.
- Botíková, M. et al. (1997). *Tradičie slovenskej rodiny*. Bratislava: Veda.
- Bouška, I., et al., 2002. *Soudní lékařství*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Brichová, L., 2013. *Rituální intuice českých pohanů* [bakalářská diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Buben, A., 2016. *Meaning and mortality in Kierkegaard and Heidegger. Origins of the existential philosophy of death*. St. Evanston: NorthWestern University Press.
- Budiman, M., 2013. *Contemporary Funeral Rituals of Sa'dan Toraja*. Praha: Karolinum.
- Bultmann, R., 1994. *Dějiny a eschatologie*. Praha: OIKOYMENH.
- Burian, J., 1970. *Řím: světla a stíny antického velkoměsta*. Praha: Svoboda.
- Byrne, J., 2006. *Daily Life during the Black Death*. Westport: Greenwood.
- Calderón de la Barca, P., 1903. *Velké divadlo světa: posvátné auto*. Praha: Grosman a Svoboda.
- Castner, J., 2002. *Shrunklen Heads*. Gainesville: Feline Press.
- Clark, J. M., 1950. *The Dance of Death in the Middle Ages and the Renaissance*. Glasgow: Jackson.
- Codrington, R. H., 1890. *The Melanesians*. Oxford: Clarendon Press.
- Collins, H., 1901. *Herberta Spencera Filosofie souborná: u výtahu, jež pořídil F. Howard Collins*. Praha: Jan Laichter.
- Cook, J., 1967. *The Journals of Captain James Cook on His Voyages of Discovery. The voyage of the Resolution and Discovery, 1776 – 1780*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbin, A., 2004. *Narcis a miazma. Pach a společenské představy 18. a 19. století*. Praha: Argo.
- Čáp, J. & Palenčár, M., 2012. *Smrt' a vedomie smrteľnosti*. Bratislava: Iris.
- Danforth, L., 1982. *The Death Rituals of Rural Greece*. Princeton: Princeton University Press.
- Dann, G. M. S., 1994. Tourism: the nostalgia industry of the future. In: Theobald, W. F. (ed.). *Global tourism: the next decade*. Boston: Butterworth-Heinemann, s. 35 – 37.
- Dann, G. M. S., 1998. The Dark Side of Tourism. In: *Etudes et Rapports Centre International de Recherches et d'Etudes Touristiques, Aix-en-Provence, serie L, 14*, s. 1 – 31.
- David-Neel, A., 1934. *Mystikové a magové v Tibetě*. Praha: Československá grafická Unie.
- De Martino, E., 1958. *Morte e pianto rituale nel mondo antico. Dal lamento pagano al pianto di Maria*. Torino: Einaudi.
- Delumeau, J., 1998. *Hřích a strach: pocit viny na evropském Západě ve 13. až 18. století*. Praha: Volvox Globator.
- DeMarco, D. – Wiker, B., 2011. *Architekti kultury smrti*. Praha: Res Claritas.
- Desideri, I., 1976. *Cesta do Tibetu*. Praha: Odeon.

- Di Nola, A. M., 1995a. *La morte trionfata. Antropologia del lutto*. Roma: Newton Compton.
- Di Nola, A. M., 1995b. *La nera signora. Antropologia della morte*. Roma: Newton Compton.
- Diamond, J. M., 2008. *Kolaps: proč společnosti zanikají a přežívají*. Praha: Academia.
- Dinzelbacher, P., 2004. *Poslední věci člověka: nebe, peklo, očistec ve středověku*. Praha: Vyšehrad.
- Dočkalová, M. (ed.), 1988. *Antropofagie a pohřební ritus doby bronzové*. Brno: Moravské muzeum – Ústav Anthropos.
- Eliade, M., 1949. *Traité d'histoire des religions*. Paris: Payot.
- Eliade, M., 1997. *Dějiny náboženského myšlení, sv. III., Od Muhammada po dobu křesťanských reforem*. Praha: OIKOYMENH.
- Elias, N., 1998. *O osamělosti umírajících*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky.
- Elias, N., 2006. *O procesu civilizace: sociogenetické a psychogenetické studie I. Proměny chování světských horních vrstev na Západě*. Praha: Argo.
- Elias, N., 2007. *O procesu civilizace: sociogenetické a psychogenetické studie II. Proměny společnosti. Nástin teorie civilizace*. Praha: Argo.
- Eriksen, T. H., 2015. *Odpady. Odpad ve světě netušených vedlejších účinků*. Brno: Doplněk.
- Falk, K., 2008. *The Unknown Hieronymus Bosch*. Benson: Goldenstone Press.
- Farkašová, E., 2009. *Čas na ticho*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov.
- Filová, B. et al. (1975). *Slovensko. Zv. 3, 2. časť, Lud*. Bratislava: Obzor.
- Fortune, R., 1969. *Manus Religion*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Friederici, G., 1995. *Scalping and Torture*. Ontario: Irocrafts.
- Fuchs, W., 1973. *Todesbilder in der modernen Gesellschaft*. Berlin: Suhrkamp.
- Gabašová, K., 2014. *Kierkegaard a obraz smrti vo svetle súčasnosti*. Ljubljana: KUD Apokalipsa a Central European Research Institute Søren Kierkegaard.
- Gabašová, K., 2015. Søren A. Kierkegaard a sprítomňovanie (ne)prítomnej smrti. In: Ballay, M. – Kudlačáková V. – Moravčíková, E. (eds.). *Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie pod názvom Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov, ktorá sa uskutočnila na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre dňa 6. novembra 2014*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, s. 89 – 93.
- Gallam, E. – Hockey, J. – Howarth, G., 1999. *Beyond The Body: Death and Social Identity*. London: Routledge.
- Hanson, R., 2005. *Fear of Death and Muddled Thinking – It Is So Much Worse Than You Think* [online]. [cit. 2016-05-24]. Dostupné na internete: <http://mason.gmu.edu/~rhanson/feardie.pdf>.
- Garland, R., 1998. *Daily Life of the Ancient Greeks*. Westport: Greenwood Press.
- Gasparini, E., 1973. *Il matriarcato slavo. Antropologia culturale dei protoslavi*. Firenze: Sansoni.
- Giddens, A., 2000. *Unikající svět. Jak globalizace mění náš život*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Gifford, E. W., 1926. Clear Lake Pomo Society. In: *University of California Publications in American Archaeology and Ethnology*, 18(2), s. 287 – 390.
- Glob, P., 1972. *Lidé z bažin: lidé doby železné uchovaní po dva tisíce let*. Praha: Odeon.
- Gottfried, R. S., 1983. *The Black Death: Natural and Human Disaster in Medieval Europe*. New York: The Tree Press.
- Groethuysen, B., 1931. *Philosophische Anthropologie*. München: Oldenbourg.
- Groh, V., 1939. *Život v starém Římě*. Praha: Jednota českých filologů.
- Gurevič, A., 1978. *Kategorie středověké kultury*. Praha: Mladá fronta.
- Gurevič, A., 1996. *Nebe, peklo, svět: cesty k lidové kultuře středověku*. Jinočany: H & H.
- Gusinde, M., 1938. Původ a rozšíření kultu lebek. In: *Měsíčník Ciba*, 5(5), s. 134 – 138.
- Guthke, K. S., 1999. *The Gender of Death: A Cultural History in Art and Literature*. New York: Cambridge University Press.
- Hajko, D., 2008. *Úvod do indickej filozofie*. Bratislava: Hajko & Hajková.
- Hajko, D., 2011. *Vrúcnosť a čin. Kierkegaardovské meditácie*. Bratislava: H & H.
- Hajko, D., 2015. Umenie zomierať u starých Indov. In: Ballay, M. – Kudlačáková V. – Moravčíková, E. (eds.). *Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie pod názvom Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov, ktorá sa uskutočnila na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre dňa 6. novembra 2014*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, s. 89 – 93.

- Harner, M., 1972. *The Jívaro*. London: Robert Hale.
- Haškovcová, H., 2007. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén.
- Heidegger, M., 1993. *Co je metafyzika?* Praha: ISE.
- Heidegger, M., 1996. *Bytí a čas*, Praha: OIKOYMENH.
- Heidegger, M., 1998. Pojęcie czasu. In: *Principia XX.*, s. 27 – 45.
- Heidegger, M., 1927. *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Heider, K., 1970. *The Dugum Dani*. Chicago: Aldine Publishing. Company.
- Hladečková, I., 2008. *Komunikace mezi příslušníky novopohanských hnutí v České republice z pohledu transakční analýzy* [magisterská diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta.
- Homér, 1956. *Odyseia*. Praha: SNKLHU.
- Horák, P., 2013. *Novopohanství křesťanské? Skryté teologické myšlení současných českých novopohanů* [magisterská diplomová práce]. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická Fakulta.
- Hošek, R. – Marek, V., 1990. *Řím Marka Aurelia*. Praha: Mladá fronta.
- Houdek, L. (ed.), 2003. *Intenzivní medicína*. Praha: Galén.
- Howarth, D., 1964. *Každý zomiera sám*. Bratislava: Mladé letá.
- Hubeňáková, J. – Soukup, M., 2012. *Nungon People of Uruwa*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Huc, É.-R. – Gabet, J., 1971. *Cesta do Lhasy, kterou se svým druhem P. Josephem Gabetem v letech 1844 až 1846 vykonal a podle vzpomínek vypsál P. Evariste-Régis Huc někdejší misionář v říši Čínské*. Praha: Mladá fronta.
- Huizinga, J., 1999. *Podzim středověku*. Jinočany: H & H.
- Huntington, R. – Metcalf, P., 1979. *Celebrations of Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chacon, R. – Dye, D., 2007. *The Taking and Displaying of Human Body Parts as Trophies by Amerindians*. New York: Springer.
- Chagnon, N., 1983. *Yanomamo*. Forth Worth: Holt, Rinehart and Winston.
- Chagnon, N., 1988. Life Histories, Blood Revange, and Warfare in a Tribal Population. In: *Science*, 239(483), s. 985 – 992.
- Jágerová, M., 2008. *Posledné zbohom. Súčasný pohrebné obyčaje*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- Jakubovská, K., 2015. Smrt včera a dnes – vybrané aspekty problému smrti v evropském kontexte. In: Ballay, M. – Kudlačáková V. – Moravčíková, E. (eds.). *Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie pod názvom Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov, ktorá sa uskutočnila na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre dňa 6. novembra 2014*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, s. 119 – 124.
- Jakubovská, V., 2012. *Sondy do (problému) tela a telesnosti*. Nitra: UKF.
- Jankélévitch, V., 1966. *La mort*. Paris: Flammarion.
- Jenkins, T., 2016. *Keeping their Marbles*. Oxford: Oxford University Press.
- Jirgalová, P., 2010. *Neopaganismus*. Bakalářská diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Kapounová, G., 2007. *Ošetrovatelství v intenzivní péči*. Praha: Grada.
- Kdo jsme, 2015. In: *rodnavira.cz*. Dostupné na internete: <http://rodnavira.cz/onas/kdo-jsme/>
- Kennedy, G. E., 1980. *Paleoanthropology*. New York: McGraw-Hill.
- Kierkegaard, S., 1980. *The Concept of Anxiety. A simple psychologically orienting deliberation on the dogmatic issue of hereditary sin*. Princeton: Princeton University Press.
- Kierkegaard, S., 1992. *Concluding Unscientific Postscript to Philosophical Fragments*, Vol. I.. Princeton: Princeton University Press.
- Kierkegaard, S., 1993. *Bázeň a chvění. Nemoc k smrti*. Praha: Nakladatelství Svoboda-Libertas.
- Kierkegaard, S., 1993. *Three Discourses on Imagined Occasions*. Princeton: Princeton University Press.
- Kierkegaard, S., 1997. *Filosofické drobký aneb Drobátko filosofie*. Olomouc: Votobia.
- Kierkegaard, S., 2000. *Skutky lásky. Několik křesťanských úvah ve formě proslovu*. Brno: CDK.
- Kierkegaard, S., 2005. *Bázeň a chvěnie*. Bratislava: Kalligram.
- Kierkegaard, S., 2007. *Bud' alebo*. Bratislava: Kalligram.
- Klíma B., 1990. *Lovci mamutů z Předmostí*. Praha: Academia.
- Knotková-Čapková, B. (ed.), 2008. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha: Litomyšl: Paseka.
- Kolmaš, J., 2003. *Smrt a pohřbívání u Tibeťanů*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.

- Kotrlý, T., 2011. Právně-pastorační aspekty pohřbívání. In: *Studia Theologica*, 13(1), s. 122 – 155.
- Kotrlý, T., 2013. *Pohřebnictví, právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků*. Praha: Linde.
- Král, P., 2004. *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity.
- Králiková, M., 2007. *Pohřební ritus 16. – 18. století na území střední Evropy: (antropologicko-archeologická studie)*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.
- Landsberg, P. L., 1990. *Zkušenost smrti*. Praha: Vyšehrad.
- Landtman, G., 1916. The Magic of the Kiwai Papuans in Warfare. In: *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 46, s. 322 – 333.
- Laureys, S. – Boly, M., 2007. What is it Like to Be Vegetative or Minimally Conscious? In: *Current Opinion in Neurology*, 20, s. 609 – 613.
- Le Goff, J., 1998. *Středověká imaginace*. Praha: Argo.
- Le Goff, J., 2005. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Vyšehrad.
- Leahy, M., 1991. *Explorations Into Highland New Guinea*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Leary, T., 1998. *Plán umírání*, Praha: Volvox Globator.
- Leland, C. G., 1892. *Etruscan Roman remains in popular tradition*. London: T. Fisher Unwin.
- Leland, C. G., 1895. *Legends of Florence. Collected from the people and re-told by Charles Godfrey Leland (Hans Breitmann) First series*. New York: Macmillan and co.
- Leland, C. G., 1899. *Aradia, or the Gospel of the Witches*. London: David Nutt.
- Lévy-Bruhl, L., 2007. *L'âme primitive*. Paris: Alcan.
- Lindenbaum, S., 1979. *Kuru Sorcery*. Palo Alto: Mayfield Publishing.
- Lurker, M., 2005. *Slovník symbolů*. Praha: Euromedia Group.
- Lytard, J.-F., 1993. *O postmodernismu. Postmoderno vysvětlované dětem. Postmoderní situace*. Praha: Filosofický ústav AV ČR.
- Mackenbach, J. P. – Dreier, R. P., 2012. Dances of Death: Macabre Mirrors of an Unequal Society. In: *International Journal of Public Health*, 57 (6), s. 915 – 924.
- Mačuda, J., 2013. *Ideologie rodnověří v názorech a praxi jeho čelních představitelů (se zaměřením na genezi a proměny obřadu)* [doktorská disertační práce]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- Mačuda, J., 2015. Obrjadový kalendář české obštiny „Rodnaja vera“. In: *Colloquium heptaplomeres*, II, s. 70 – 82.
- Macho, T., 2000. Tod und Trauer im kulturwissenschaftlichen Vergleich. In: Assmann, J. (ed.). *Der Tod als Thema der Kulturtheorie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, s. 91 – 120.
- Maiello, G., 2012. Double Burial and Slav Specificity: Some Italian Considerations. In: *Studia Ethnologica Pragensia*, 1, s. 133 – 137.
- Maiello, G., 2015a. Slavistická studia jako východisko k revitalizaci etnického náboženství Slovanů (rodnověří). In: Pospíšil, I. – Zelenka, M. – Zelenková, A. (eds.). *Aktuální problémy současné slavistiky (Jazyk-Literatura-Kultura-Politika)*. Brno: Galium, s. 421 – 429.
- Maiello, G., 2015b. Rodnoverie v Čechii v 1998 – 2005 godach: Pervyj etap ili poslednij? In: *Colloquium heptaplomeres*, II, s. 83 – 88.
- Malinowski, B., 1948. *Magic, Science and Religion, and other Essays*. Whitefish: Kessinger Publishing.
- Mareš, M., 2000. Zahraničně-politické koncepce české krajní pravice. In: *Středoevropské politické studie*, 2(1). Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav Fakulty sociálních studií. Dostupné na internetu: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3813>
- Marino, G. D., 2011. A Critical Perspective on Kierkegaard's "AT a Graveside". In: Stokes, P. – Buben, A. (eds.). *Kierkegaard and Death*. Bloomington: Indiana University Press, s. 150 – 159.
- Martinka, J., 1998. *Antológia z diel filozofov. Predsokratovci a Platón*. Bratislava: Iris.
- Martinka, J., 2006. *Antológia z diel filozofov. Od Aristotela po Plotina*. Bratislava: Iris.
- Mazel, Michal, 1998. Oponenti systému. Přehled radikálních a extremistických organizací v České republice. In: Fiala, P. (ed.). *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, s. 117 – 277.
- Mertlík, R., 1972. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda.
- Mezříčský, V., 2011. *Perspektivy globalizace*. Praha: Portál.
- Michalski, K., 1998. *Heidegger i filozofia współczesna*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Mikulová-Thulstrup, M., 1978. The Significance of Mortification and Dying away (to). In: Mikulová-Thulstrup, M. (ed.). *The Sources and Depths of Faith in*

- Kierkegaard Bibliotheca Kierkegaardiana. Edenda Curaverunt. Vol.2 (s. 160 – 167). Copenhagen: C.A.Reitzels Boghandel.
- Mildnerová, K., 2012. *Pití fetišů*. Praha: Malvern.
- Monestier, M., 2003. *Dějiny sebevražd. Dějiny, techniky a zvláštnosti dobrovolné smrti*. Praha: Dybbuk.
- Moody, R. A., 2004. *Život po životě: úvahy, otázky, odpovědi*. Praha: Eminent.
- Moravčíková, E., 2013. *Vybrané megatrendy v súčasnej mediálnej zábave*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra kulturologie.
- Mühlpachr, P., 2009. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita.
- Navrátilová, A., 2004. *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad.
- Navrátilová, A., 2006. Nahota v obřadní tradici české kultury. In: Doležalová, I. – Hamar, E. (eds.). *Náboženství a tělo*. Brno: Ceres.
- Něgovskij, V. A., 1952. *Klinická smrt – zvrtné stádium umírání*. Praha: Zdravotnické nakladatelství.
- Niederle, L., 1911. *Život starých Slovanů. Oddíl kulturní*. Praha: Bursík & Kohout.
- Novosad, F., 1995. *Pozvanie k Heideggerovi*. Bratislava: Archa.
- Novotný, J., 2011. *Vývoj religiozity v České republice* [magisterská diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.
- O'Rourke, P., 1988. *Holidays in Hell*. New York: Grove Press.
- Odorico z Pordenone, 1998. *Odorico z Pordenone. Cesta do říše Velkého chána (1316 – 1330)*. Praha: Kvasnička a Hampl.
- Ohler, N., 2001. *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany: H & H.
- Olšovský, J., 2011. *Slovník filozofických pojmů současnosti*. Praha: Grada Publishing.
- Ondračka, L., 2010. Dobrá smrt vysokokastovního hinduisty. In: Ondračka, L. *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*. Praha: Cesta domů, s. 9 – 56.
- Oosterwijk, S. – Knöll, S. (eds.), 2011. *Mixed Metaphors: The Danse Macabre in Medieval and Early Modern Europe*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Palitefka, J., 2015. Reflexia smrti v diele Martina Heideggera. In: Ballay, M. – Kudlačáková V. – Moravčíková, E. (eds.). *Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie pod názvom Kumšt (k) smrti z kulturologických priezorov, ktorá sa uskutočnila na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre dňa 6. novembra 2014*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, s. 61 – 65.
- Pavlíková, M., 2015. Despair and Alienation of Modern Man in Society. In: *European Journal of Science and Theology*, 11(3), s. 191 – 200.
- Pavlinčová, H. – Horyna, B. (eds.), 2003. *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- Petříček, M., 1997. *Úvod do (současné) filosofie*. Praha: Herrmann & synové.
- Pfeiffer, J., 2007. *Neurologie v rehabilitaci: pro studium a praxi*. Praha: Grada.
- Pina-Cabral, 1980. Cults of death in northwestern Portugal. In: *Jouurnal of the Anthropological Society of Oxford*, 9(1), s. 1 – 14.
- Platón, 1994. *Faidón*. Praha: OIKOYMENH.
- Pleiner, R. et al, 1978. *Pravěké dějiny Čech*. Praha: Academia.
- Plum, F. – Posner, J. B., 1966. *The Diagnosis of Stupor and Coma*. Philadelphia: F.A. Davis Co.
- Pokorný, P. – Bárta, M. (eds.), 2008. *Něco překrásného se končí: kolapsy v přírodě a společnosti*. Praha: Dokořán.
- Pokorný, P., 1993. *Řecké dědictví v Orientu: helénismus v Egyptě a Sýrii*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.
- Pollard B., 1996. *Eutanazie – ano či ne?* Praha: Nakladatelství Dita.
- Popper, K., 2011. *Otevřená společnost a její nepřítel I*. Praha: OYKOIMENH.
- Pospíšil, I. – Zelenka, M., 1996. Slavistika na rozcestí – problémy a perspektivy. In: Petrus, P. (ed.). *Pavol Jozef Šafárik a slavistika*. Martin – Prešov: Matica slovenská – UPJŠ, s. 31 – 36.
- Půtová, B. – Soukup, V., 2014. Gotická kultura: antropologická perspektiva. In: *Culturologia: The Journal of Culture*, 1(3), s. 40 – 51.
- Půtová, B., 2009. Tance smrti. In: Malina, J. (ed.). *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. 4102 – 4105.
- Půtová, B., 2010. Lidská tvořivost a imaginace v díle Hieronyma Bosche. In: Gažová, V. – Slušná, Z. (eds.). *Horizonty kulturologie*. Bratislava: Národné osvetové centrum.
- Rada Rodné víry, 2015. In: *rodnavira.cz*. Dostupné na internete: <http://rodnavira.cz/o-nas/rada-rodne-viry/>
- Reay, M., 1959. *The Kuma*. Melbourne: Melbourne University Press.
- Renfrew, C., 2009. *Prehistory: the Making of the Human Mind*. New York: Modern Library,

- Rentz, M. J., 1995. *Tanec smrti*, Praha-Litomyšl: Paseka.
- Robben, A., 2004. *Death, Mourning, and Burial*. Oxford: Blackwell.
- Robley, H., 2008. *Tetování mezi Maori*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press.
- Rojek, C., 1993. *Ways of Escape*. Basingstoke: MacMillian.
- Rosaldo, R., 1980. *Ilongot Headhunting, 1883 – 1974*. Stanford: Stanford University Press.
- Rosenfeld, H., 1954. *Der mittelalterliche Totentanz. Entstehung, Entwicklung, Bedeutung*. Münster-Köln: Bohlau.
- Royt, J. (ed.), 2004. *Memento mori! Smrt jako brána k věčnosti ve výtvarném umění*. Kašperské hory: Muzeum Šumavy Sušice.
- Rychlík, M., 2005. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Sacks, O., 2010. *Probouzení: příběh o nečekaném probuzení ze spavé nemoci*. Praha: Dybbuk.
- Salamone, F. A. et al., 2004. *Encyclopedia of religious rites, rituals, and festivals*. New York: Routledge.
- Saller, R., 1994. *Patriarchy, Property and Death in the Roman Family*. Cambridge University Press.
- Sartre, J.-P., 2006. *Bytí a nicota: pokus o fenomenologickou ontologii*. Praha: OIKOYMENH.
- Seaton, A., 1996. Guided by the dark: From thanatopsis to thanatourism. In: *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), s. 234 – 244.
- Sedláčková, Š., 2012. *Životní problémy současných pohanů* [magisterská diplomová práce]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií.
- Sharpley, R. – Stone, P., 2009. *The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism*. Buffalo: Channel View Publications.
- Sharpley, R., 2006. *Travel and Tourism*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Scherer, G., 2005. *Smrt jako filosofický problém*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- Schopenhauer, A., 1996, *O smrti*. Brno: Zvláštní vydání.
- Schopenhauer, A., 1997. *Svět jako vůle a představa*. Pelhřimov: Nová tiskárna.
- Sígl, M., 2006. *Co víme o smrti*. Praha: EPOCH.
- Sokol, J., 1996. *Čas a rytmus*. Praha: OIKOYMENH.
- Søren Kierkegaard's *Journals and Papers*. Volume I., A – E. Edited and Translated by Howard V. Hong and Edna H. Hong. Bloomington: Indiana University Press, 1967
- Souček, I., 2012. Iniciačná smrť a znovuzrodenie vo vybraných klasických textoch hinduizmu. In: Gálik, S. – Gáliková-Tolnaiová, S. *Fenomén „mystickej smrti“ vo vybraných oblastiach spirituálnej tradície*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, s. 158 – 176.
- Soukup, M. – Balcerová, M., 2011. Antropologie těla. In: *Anthropologia integra*, 2(1), s. 31 – 41.
- Soukup, M., 2013. *Antropologie a Melanésie*. Praha: Karolinum.
- Soukup, V., 2015. Sedm zastavení smrti: (De)tabuizace smrti v dějinách umění. In: Ballay, M. – Kudlačáková, V. – Moravčíková, E. (eds.). *Kumšt (k) smrti z kulturologických prieszorov: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie pod názvom Kumšt (k) smrti z kulturologických prieszorov, ktorá sa uskutočnila na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre dňa 6. novembra 2014*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, s. 221 – 227.
- Soukup, V., 2000. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál.
- Spengler, O., 1920. *Untergang des Abendlandes I*. München: C.H. Beck.
- Spengler, O., 1997. *Člověk a technika. Příspěvek k jedné filozofii života*. Praha: Neklan.
- Spindler, K., 1998. *Muž z ledovce*. Praha: Mladá fronta.
- Stokes, P. – Buben, A. (eds.), 2011. *Kierkegaard and Death*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Stoličná, R. et al., 2000. *Slovensko: Európske kontexty ľudovej kultúry*. Bratislava: Veda.
- Stone, P., 2006. A Dark Tourism Spectrum: Towards a Typology of Death and Macabre Related Tourist Sites, Attractions and Exhibitions. In: *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*, 52, s. 145 – 160.
- Strnad, P. – Strnadová, V., 1987. *Traumatický apalický syndrom*. Praha: Avicenum.
- Sväté písmo* (vyd. 1995). Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda.
- Svoboda J. A. – Dvorský, P., 1994. *Archeologové na loveckých stezkách*, Praha: Albatros, Praha.
- Svoboda, J., 2003. *Paleolit a mezolit: Pohřební ritus*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.
- Svoboda, J., 2009. *Čas lovců*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.

- Svoboda, L. (ed.), 1974. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia.
- Ščepankovskaja, E. M., 2012. Archetipy smrti v mirovoj mifologii i ih sovremennyj razvorot. In: *Rossijskaja kulturologija* [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné na internete: <http://www.culturalnet.ru/main/person/19>
- Šílený, T., 1947. *Život v antickém Řecku*. Praha: Jednota českých matematiků a fysiků, Jednota českých filologů.
- Švec, O., 2009. Mundus est fabula: Descartovo pojednání ‚O světě‘ a imaginární založení novověké přírodovědy. In: Kuneš, J. – Vrabec, M. et al. *Člověk a jeho svět. Filosofický pojem světa od novověku po dnešek*. Praha: Filosofia.
- Tainter, J., 2009. *Kolapsy složitých společností*. Praha: Dokořán.
- Tattersall, I., 1997. *The Fossil Trail*. New York: Oxford University Press.
- Thomas, L.-V., 1975. *Anthropologie de la mort*. Paris: Payot.
- Trinkunas, J. (ed.), 1999. *On Gods and Holidays. The Baltic heritage*. Vilnius: Tvermė.
- Tylor, E. B., 1871. *Primitive Culture*. 2. sv. London: John Murray.
- Tylor, E. B., 1897. *Úvod do studia člověka a civilizace*. Praha: Jan Laichter.
- Ulrichová, M., 2009. *Různé tváře smrti: vybrané kapitoly z thanatologie*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Van Baal, J., 1966. *Dema*. Hague: Nijhoff.
- Van Gennep, A., 1977. *The Rites of Passage*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Van Gennep, A., 1997. *Přechodové rituály*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny.
- Vančata, V., 2012. *Paleoantropologie a evoluční antropologie*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Velkoborská, K., 2008. Pagan Identity and Tradition Today in the Czech Republic. In: *Cosmos*, 24, s. 75 – 90.
- Vico, G., 1991. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia.
- Vlček, R., 1997. Slovanská vzájemnost a panslavismus v českém pojetí v prvních letech po druhé světové válce. In: *Slovanské historické studie*, 23, s. 219 – 238.
- Vojtíšek, Z., 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál.
- Von Barloewen, C., 1996. *Der Tot in den Weltkulturen und Weltreligionen*. München: Diederichs Verlag.
- Warda, S., 2011. *Memento mori. Bild und Text in Totentänzen des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit*. Köln: Böhlau Verlag Köln.
- Watkin, J., 1990. Kierkegaard's View of Death. In: *History of European Ideas*, 12(1), s. 65 – 78.
- Wehrens, H. G., 2012. *Der Totentanz im alemannischen Sprachraum: „Muos ich doch dran – und weis nit wan“*. Regensburg: Schnell & Steiner.
- Whitfield, J. – Pako, W. – Collinge, J. – Alpers, M., 2008. Mortuary rites of the South Fore and kuru. In: *Philosophical Transactions B* 363(1510), s. 3721 – 3724.
- Winston, R. (ed.), 2005. *Člověk*. Praha: Knižní klub.
- Wissler, C., 1966. *Indians of the United States*. New York: Doubleday & Company.
- Wunderlich, U., 2001. *Der Tanz in den Tod. Totentänze vom Mittelalter bis zur Gegenwart*. Freiburg: Eulen Verlag.

Menný register

A

Anzenbacher, Arno 50, 159
Ardžuna 32
Arens, William 71, 159
Archimedes 58
Ariès, Philippe 7, 21, 68, 76, 77,
78, 86, 91, 106, 113, 115, 119,
123, 149, 159
Assmann, Jan 67, 159
Aštavakra 33, 35

B

Bachofen, Johann Jakob 68, 159
Balandier, Georges 135, 159
Baltrušaitis, 105, 159
Barley, Nigel 68, 75, 160
Biemel, Walter 57, 160
Bondy, Egon 36 – 38, 160
Bosh, Hieronymus 101 – 103
Botíková, Marta 117, 130
Brhaspati 37
Buben, Adam 14, 160, 167, 171
Buddha 37, 91
Bultmann, Rudolf 52, 161

C – Č

Calderón de la Barca, Pedro 78, 161
Cook, James 76, 161
Čáp, Juraj 20, 49, 161
Čaru 37

D

Dalí, Salvador 13
Dann, Graham 77, 161
David-Néel, Alexandra 69, 161
De Beauvoir, Simone 42
De Marco, Donald 42, 162
De Martino, Ernesto 135, 161

Desideri, Ippolito 69, 162
Di Nola, Alfonso 135 – 137, 162
Dinzelbacher, Peter 97 – 100, 103, 162
Džanaka 34, 35

E – F

Eliade, Mircea 130, 132, 138, 162
Elias, Norbert 20, 76, 78, 162
Epikuros 7, 9, 49, 107, 147
Eriksen, Thomas Hylland 44, 162
Farkašová, Etela 21, 169
Frazer, James George 68
Freud, Sigmund 42, 135
Fuchs, Werner 137, 162

G

Gabašová, Katarína 8, 10, 13, 33, 50,
150, 151, 162
Gardner, Robert 70, 76
Gasparini, Evel 132, 138, 163
Giddens, Anthony 121, 163
Gordon Robley, Horatio 73
Graeber, David 79
Groethuysen, Bernard 137
Gurevič, Aron 97 – 100, 103, 163

H

Hajko, Dalimír 22, 23, 30 – 33, 37,
38, 40, 163
Hanson, Robin 125, 164
Harrison, Jane 68
Haškovcová, Helena 84, 164
Hauptová, Zoe 130
Heidegger, Martin 7 – 9, 17, 31,
49 – 62, 67, 80, 83, 135, 136, 150,
151, 160, 164, 168, 169
Heine, Heinrich 49
Hertz, Robert 68, 75

Holbein, Hans 78
Howarth, David 114, 163, 169
Huc, Évariste-Régis 69, 164
Huizinga, Johan 104, 164
Huntington, Richard 68, 164

I – J

Íšvara 34
Jádžňavalkja 31, 32, 36
Jágerová, Margita 120, 121, 165
Jakubovská, Kristína 10, 87, 111,
122, 124, 126, 129, 152, 165
Jakubovská, Viera 112
Jankélévitch, Vladimir 16, 165

K

Kennedy, Gail 89, 165
Kéšakambalin, Adžita 37, 38, 40
Kierkegaard, Søren Aabye 7 – 10,
13 – 20, 23 – 25, 33, 20, 150 – 153,
160, 162 – 168, 171, 173
Kolmaš, Josef 69, 166
Kotrlý, Tomáš 140, 166
Kršna 32

L

Lacan, Jacques 135
Landsberg, Paul Ludwig 41, 166
Le Goff, Jacques 103, 166
Leary, Timothy 43, 44, 166
Leland, Charles Godfrey 137, 166
Leroi-Gourhan, Arlette 88, 89
Levý-Bruhl, Lucien 166
Mačuda, Jiří 133, 167

M

Maiello, Giuseppe 10, 129, 138, 143,
152

Maitréjí 31
Malinowski, Bronisław 119, 137,
167
Marino, Gordon Daniel 19, 167
Martinka, Jaroslav 49, 55, 167
Metcalf, Peter 68, 164
Michalski, Krzysztof 54, 57, 168
Mikulová-Thulstrup, Marie 15, 168
Monestier, Martin 32, 168
Moravčíková, Erika 20, 163, 165,
168, 169, 171

N

Navrátilová, Alexandra 70, 168
Neo 34
Niederle, Lubor 142, 168
Nietzsche, Friedrich 9, 420, 151
Novik, Andrej 130
Novosád, František 57, 168

O

O'Rourke, Patrick Jake 77, 168
Odorico z Pordenone 69, 168
Olšovský, Jiří 50, 107, 168
Ondračka, Lubomír 29, 30, 168

P

Palenčár, Marián 20, 49, 161
Palitefka, Jozef 8, 17, 31, 49, 150,
169
Parmenides 55
Pavese, Cesare 148
Pavlíková, Martina 22, 169
Platón 7, 9, 14, 149, 167, 169
Popper, Karl 43, 169
Pospíšil, Ivo 131, 167, 169
Putna, Martin C. 130

R

Reich, Wilhelm 42
Reiser, Michal 8, 9, 17, 29, 151
Rilke, Rainer Maria 67
Rosaldo, Renato 72, 170

S – Š

Sacks, Oliver 85, 170
Salamone, Frank. A. 114, 170
Sartre, Jean-Paul 106, 170
Sharpley, Richard 77, 78, 170, 171
Schopenhauer, Arthur 7 – 9, 17, 29,
39 – 44, 70, 79, 150, 151, 159
Sokol, Jan 53, 171
Souček, Ivan 29, 30, 171
Soukup, Martin 9, 10, 67, 69, 71, 75,
148, 152
Soukup, Václav 10, 83, 115, 116,
118, 148, 152, 169, 171
Spencer, Herbert 74, 161
Spengler, Oswald 9, 79, 80, 151, 171
Stokes, Patrick 14, 167, 171
Stoličná, Rastislava 114, 171
Stone, Philip 77, 78, 170, 171
Šánkara 33, 34
Ščepanovskaja, Jeľena Michailovna 114,
115, 118, 123, 124

T – U

Thomas, Louis-Vincent 68, 172
Trinkunas, Jonas 132, 172
Turner, Victor 87
Tylor, Edward Burnett 74, 172
Uddálaka 31

V – W

Van Gennep, Arnold 68, 75, 87, 172
Vávra, Jaroslav 131

Velkoborská, Kamila 133, 142, 172
Vico, Giambattista 79
Vojtíšek, Zdeněk 133
Wagner, Richard 29
Watkin, Julia 14, 173
Wiker, Benjamin 42, 162
Wolgemut, Mikchael 78
Wollmann, Slavomír 130

Zoznam autorov

doc. dott. Giuseppe Maiello, Ph.D.

Katedra marketingové komunikace Fakulty ekonomických studií Vysoké školy finanční a správní v Praze

doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

doc. PhDr. Václav Soukup, CSc.

Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Mgr. Katarína Gabašová, PhD.

Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Mgr. Kristína Jakubovská, PhD.

Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Mgr. Jozef Palitefka, PhD.

Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Mgr. Michal Reiser

Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Katarína Gabašová
Kristína Jakubovská
Giuseppe Maiello
Jozef Palitefka
Michal Reiser
Martin Soukup
Václav Soukup

(De)tabuizácia smrti vo filozoficko-antropologickom diskurze

Vydala

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Recenzenti

doc. PhDr. Vladimír Manda, CSc.

PhDr. Markéta Poláková, Ph.D.

Jazykový redaktor

PhDr. Marcel Olšiak, Ph.D.

Vedecký redaktor

doc. Mgr. Miroslav Ballay, Ph.D.

Výkonní redaktori

Mgr. Katarína Gabašová, Ph.D.

doc. dott. Giuseppe Maiello, Ph.D.

Technický redaktor

Mgr. Juraj Novák

Grafický dizajn

© s. r. o.

Náklad: 100 ks. Vydanie: prvé. Rozsah: 178 strán. Rok vydania: 2016.

Tlač: Equilibria, s. r. o., Košice

Editorická poznámka: České texty neprešli jazykovou redakciou.

ISBN 978-80-558-1097-3

Nosnou témou predloženej monografie je problém „detabuizácie“ smrti vo filozoficko-antropologickom diskurze, ako to zdôrazňuje aj názov monografie. Obsahová stránka predloženej monografie predstavuje značne diferencovaný obraz orientovaný na rôzne aspekty problematiky smrti človeka, opierajúci sa však aj o dve odlišné metodologické hľadiská. Príspevky K. Gabašovej, M. Reisera, J. Palitefku sa už aj podľa svojich názvov uberajú cestou filozofickej reflexie problematiky smrti u vymedzených autorov. Príspevky M. Soukupa ako aj V. Soukupa, K. Jakubovskej a G. Maiella predstavujú rôzne antropologické prístupy k danej problematike. Uvedená kombinácia filozofického a antropologického prístupu k smrti je iste užitočná a možno len súhlasiť s autormi, že uvedený prístup poskytuje „nevšedný transdisciplinárny pohľad na smrť“. V monografii sa často zdôrazňuje, že problém smrti je pre človeka z určitého pohľadu neuchopiteľný, pretože vlastná smrť nie je a nemôže byť súčasťou našej individuálnej životnej skúsenosti. Je dobre, že predložená monografia na problematiku smrti človeka upozorňuje a odmieta akceptovať nivelizačný tlak konzumnej spoločnosti, orientovanej na peniaze a zisk, z pohľadu ktorých je smrť rovnako dobrým tovarom ako hociktorý iný tovar a svojimi prostriedkami sa pokúša ukázať problematiku smrti človeka zo všestrannejšieho pohľadu.

doc. PhDr. Vladimír Manda, CSc.

Téma smrti je témom večne aktuálnym a zároveň nikdy zcela nezodpovediteľným, dokud se s její realitou neseťká každý z nás osobně. Zároveň si každá doba a každá kultura vyvíjí vlastní obranné mechanismy, jak se se smrtí vyrovnat. V současné západní společnosti jsou spíše tendence se smrti vyhýbat, nepřipouštět si ji, dát ji do pozadí. Jak píšou autoři ve svém úvodu – „smrť se vytrácí z rozhovorů i myslí, umírající už nejsou přítomni mezi živými, ale i izolování v zdravotnických zařízeních, přirozená smrt je tabu“. Předkládaná monografie přináší interdisciplinární pohled na věčnou otázku smrti a je zajímavým příspěvkem zejména pro odbornou veřejnost a studenty, zejména humanitních oborů. Autoři při zpracování publikace prokázali vysoké teoretické zázemí a široký rozhled, celkové provázání jednotlivých kapitol je logické, navazující a srozumitelné.

PhDr. Markéta Poláková, Ph.D.

ISBN 978-80-558-1097-3

